

T.B.M.M.
BARİŞ ve DEMOKRASİ PARTİSİ
Grup Başkanlığı

Sayı: 1287
Tarih: 06.07.2012

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Hakikat ve Adalet Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Teklifi ve gerekçesi ilişikte sunulmuştur.

Gereğini saygılarımla arz ederiz. 06.07.2012

Ayla AKAT
Batman Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI				
Tali Komisyon	İnsan Haklarını İnceleme			
Esas Komisyon	Anayasa			
Tarih:	01 Temmuz 2012		E. No: 21762	
Yan.Uzm.	Bşk.Yrd.	Başkan	Gn.Sek.Yrd.	Gn.Sek.
15	16	ME	MB	18
TBMM BAŞKANI	[Signature]			

GENEL GEREKÇE

Geçmişlerinde ordu veya diğer devlet güçleri ya da silahlı muhalefet örgütleri tarafından ağır hak ihlalleri yaşamış olan toplumlar, yaşanan anti demokratik politikaları ve bu politikalar neticesinde yapılan uygulamaları açığa çıkarmak amacıyla geçmişleri ile yüzleşmeyi yeni bir toplumsal birlikteliği sağlamada temel bir yöntem olarak ele almışlardır. Son 50 yıllık dönemde özellikle de 1980'lerden itibaren toplumların kendi geçmişleri ile ilişkilerini yeniden ele almada küçümsenmeyecek önemde bir değişme ve gelişme yaşanmıştır.

Türkiye'de de son yıllarda çeşitli vesilelerle tarihte yaşanan anti-demokratik uygulamalarla özellikle de son otuz yıllık çatışmalı süreçte yaşananlarla- yüzeysel ve kısmi olsa da bir yüzleşme çabasının söz konusu olduğu gözlemlenmektedir.

Geçmişle yüzleşme kavramı en genel anlamıyla geçmişte yaşananların açıklığa kavuşturulması ve hakikatin ortaya çıkarılmasına yönelik çalışmaların bütünü ifade etmektedir. Bu kavram ağır sonuçlara yol açan 2. Dünya Savaşı sonrasında Almanya'nın Nazi yönetiminin yol açtığı ağır hak ihlalleri ile baş etme çabasının bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve uzunca bir sürede bu çerçevede ele alınmıştır. Ancak o dönem geçmişin ağır hak ihlalleri ile yüzleşme Almanya ve savaşta müttefiki olan Japonya ile kısmi ölçülerde de birkaç Avrupa ülkesinin bir sorunu olarak algılanmıştır.

Kavramın daha geniş bir anlam kazanması ise esas olarak 1980'lerin sonları ile birlikte 1990'lı yılların başına tekabül etmektedir. Bu süreçte Güney Afrika'daki ırkçı yönetimin bitmesi, Latin Amerika'daki askeri yönetimlerin son bulması, Sovyetler Birliği ve Doğu Bloku'nun dağılması gibi sistemsel düzeyde değişimler, geçmişin sorgulanmasını salt Avrupa'nın sorunu olmaktan çıkararak evrensel bir niteliğe bürünmesini sağlamıştır.

Başta insan hakları savunucuları olmak üzere sivil toplum örgütleri ve hukukçular tarafından geçmişle yüzleşmenin hukuki ve siyasi sorunlarını ele alan bir dizi çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu tür çalışmalar kapsamında 90'lı yıllarda bazı ülkelerdeki sistem değişimlerinin sonucu olarak geçmişle nasıl bir ilişki kurulacağı, ne şekilde yüzleşileceği sorunsalını temel alan uluslararası konferanslar ve araştırmalar önem kazanmıştır.

1990'lı yıllarla birlikte başlayan geçmişle yüzleşmede önem kazanan hakikat kavramının, geçmişle doğrudan bağlantısı olduğunun görülmesi, insan hakları ihlallerinin açıklığa kavuşması ve neden yaşandığı üzerinde durulmasını getirmiştir. Bu anlamda yaşanan gelişmeler hakikati bilmenin uluslar arası alanda bir hak olduğu kabulüne yol açmış ve bu hakkın gelişimine imkân doğurmuştur.

Zaman içinde karşılaştırmalı çalışmaların giderek yaygınlaşmasının ana nedeni benzer süreçler yaşamış ülkeler arasındaki ortak yönlerin bulunmasıdır. Bu durum geçmişle yüzleşme konusunda başka ülkelerde yaşanmış deneyimlerin örnek alınmasını da kaçınılmaz kılmıştır. Geçmişle yüzleşme deneyiminin hem yaşanan coğrafya itibariyle özgün bir niteliği olması bakımından hem de benzer süreçler yaşayan diğer coğrafyalarında bulunması bakımından bir bölgeye özgün olmaktan çıkıp farklı toplumlarda uygulama alanı bulması açısından da sorunun evrenselleştiği açığa çıkmaktadır.

Bugüne kadar Arjantin, Bolivya, Çad, Şili, El Salvador, Gana, Guatemala, Haiti, Endonezya, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Gana, Liberya, Fas, Panama, Paraguay, Peru, Sierra Leone, Güney Afrika, Güney Kore, Sri Lanka, Uganda, Uruguay, Eski Yugoslavya, Ruanda, Nepal, Nijerya, Doğu Timor gibi ülkeler geçmişte yaşananların açıklığa kavuşması için kendi özgünlüklerine ve ihtiyaçlarına göre komisyon kurmuş ülkelerdir.

Bugün için geçmişle yüzleşme ihtiyacında olan ülkelerin bu birikimlerin ışığında, kendi siyasi ve toplumsal şartlarını gözeterек en uygun yöntem ve işleyişi bulma açısından yeterli olanakları bulunmaktadır.

Türkiye'de de cumhuriyetin kuruluşu itibariyle aydınlatılmayı bekleyen çok sayıda olay ve dönem bulunmaktadır. Bunlar arasında Ermeni Tehciri, Kürt İsyanları ve tenkil-tedip hareketleri, İstiklal Mahkemeleri, 6 -7 Eylül olayları, 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971, 12 Eylül 1980 askeri darbeleri ve rejimleri, 1 Mayıs 1977, Sivas Katliamı, Maraş Katliamı, Çorum Katliamı, Gazi Katliamı, 28 Şubat süreci ve 1984 yılından bugüne kadar Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki çatışmalar aydınlatılmayı bekleyen olaylar ve dönemlerden bazılarıdır.

1984 - 2011 yılları arasında yaşanan çatışmalı sürecin yarattığı ağır deneyimler bireyler ve toplum üzerinde uzun zamana yayılan olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Zira konu ile ilgili bugüne

kadar yapılan ve ortaya konan çalışmalar ve raporlar yaşananların ancak kısmi bir boyutunu ortaya koyabilmiş, gerçekler bütünüyle açıklığa kavuşturulmamıştır. Ancak hakikatin açığa çıkarılamamış olması yaşananları rakamlar toplamı ve olaylar dizini olmaktan öteye götüremediğinden, insani boyutunun belirginleşmesine engel teşkil etmiştir.

Toplumsal barış ve adaletin sağlanabilmesi için mağdurlara, ailelerine ve yakınlarına karşı ahlaki yükümlülüğü yerine getirmek, suçluları ortaya çıkarmak ve yargılamak, demokrasiyi vatandaşların resmi kurumları denetlemelerini sağlayarak güçlendirmek ve bu ihlallerin yeniden yaşanmasını önlemek amacıyla hakikatlerin ortaya çıkarılması büyük önem taşımaktadır. Adaletin salt "suç ve ceza" kapsamının ötesinde "onarıcı" özelliğinin de bulunduğu göz önüne alınırsa bu komisyonun üstleneceği misyonun önemi daha rahat anlaşılabilir. Türkiye'de de son dönemlerde yaşanan gelişmeler hakikatin açığa çıkarılabilmesi çabalarının giderek daha da derinleşmesi gerekliliğini ve ihtiyacını doğurmaktadır. Ahlaki politik bir toplumun inşasının, demokratik siyasal bir kùltürün gelişmesinin önündeki engellerin aşılabilmesi için hakikatleri araştırma komisyonu kurulması gerekmektedir.

HAKİKAT VE ADALET KOMİSYONUNUN KURULMASI HAKKINDA KANUN TEKLİFİ

Amaç ve Kapsam

MADDE 1- (1) Bu Kanunun amacı; 01/01/1980 – 01/07/2012 yılları arasında işlenen ağır insan hakları ihlallerini ve şiddet fiillerini bütün boyutları ile araştırmak, incelemek ve bu konularda başvuruları incelemek üzere; Türkiye Büyük Millet Meclisinde, Hakikat ve Adalet Komisyonunun kuruluş, görev, yetki, çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir.

Komisyonun Kuruluşu

MADDE 2- (1) Üye sayısı Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca belirlenecek Hakikat ve Adalet Komisyonunda; siyasi parti grupları ile bağımsız milletvekilleri temsil edilir. Komisyonunda siyasi parti grupları eşit oranda, bağımsız milletvekilleri ise en az iki üye ile temsil edilir.

(2) Komisyon Başkanlık Divanı; Komisyonun kendi arasında seçeceği bir başkan, yeterli sayıda başkanvekilleri, bir sözcü ve bir katipten oluşur. Bu seçim, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla toplanan Komisyonun, toplantıya katılanlarının salt çoğunluğunun gizli oyuyla yapılır. Her siyasi parti grubunun Başkanlık Divanında temsili sağlanır.

(3) Komisyonunda; ülke genelinde en az 15 ilde örgütlü olan ve insan hakları alanında çalışmalarda bulunan sivil toplum kuruluşları temsilcileri, akademisyenler ve uzmanlar arasından her siyasi parti grubunun eşit sayıda önereceği kişi görevlendirilir.

Komisyonun Görevleri

MADDE 3- (1) Hakikat ve Adalet Komisyonunun görevleri şunlardır:

a) 01/01/1980 – 01/07/2012 yılları arasında yaşanan insan hakları ihlallerinin bütün boyutları ile araştırılarak, aydınlatılmasını sağlamak.

b) Mağdurların ve failerin başvurularını incelemek.

c) Sürecin kamuya açık şekilde paylaşılmasını, halka açık bilgilendirme toplantıları düzenlenmesini, komisyonun rolü ve yetkisi hakkında bilgi veren materyallerin yayınlanmasını ve dağıtımını sağlamak.

d) İnsan hakları ihlallerinin yaşanmasını önlemek için mevzuatta yapılması gereken değişiklikleri tespit etmek ve bu amaçla yasal düzenlemeler önermek.

e) Komisyonun yaptığı çalışmalar hakkında doğru, detaylı ve tarafsız bir rapor hazırlamak.

f) Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonlarının gündemindeki konular hakkında, istem üzerine görüş ve öneri bildirmek.

Komisyonun Yetkileri

MADDE 4- (1) Hakikat ve Adalet Komisyonu; görevleri ile ilgili olarak bakanlıklarla genel ve özel bütçeli dairelerden, mahalli idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden, diğer kamu kurum ve kuruluşlarından, özel kuruluşlardan bilgi istemek, buralarda izne tabi olmaksızın inceleme yapmak, ilgilileri veya gerek duyduğu şahısları çağırarak bilgi almak yetkisine sahiptir.

(2) Komisyon görev alanıyla ilgili faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının çalışmalarından yararlanabilir.

(3) Komisyon gerekli gördüğünde uygun bulacağı diğer sivil toplum örgütleri ve insan hakları kurumları ile birlikte çalışabilir, uzmanların bilgisine başvurabilir, Ankara dışında da çalışabilir.

Komisyonun Çalışma Usul ve Esasları

MADDE- 5 (1) Hakikat ve Adalet Komisyonunun görev süresi iki yıldır. Süresi içinde çalışmasını tamamlamayan Komisyona Genel Kurul Tarafından iki yıla kadar ek süre verilebilir.

(2) Komisyon çalışmalarını bir rapor halinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar.

(3) Komisyonunda siyasi parti gruplarının önerileri üzerine görevlendirilen sivil toplum kuruluşları temsilcileri, akademisyenler ve uzmanlar da; Komisyon raporunun tümüne veya belli kısımlarına çekimserlik veya aykırılık görüşlerini eklemek hakkına sahiptirler.

(4) Komisyon raporu, Genel Kurul gündemine alınır ve en geç kırk beş gün içinde üzerinde genel görüşme açılır.

(5) Komisyon raporu, Başbakanlık ve ilgili bakanlıklara Başkanlıkça gönderilir.

(6) Komisyon, çalışmaları esnasında veya çalışmalarını tamamladıktan sonra, suç oluştuğuna kanaat getirdiği hallerde inceleme konusunun sorumluları hakkında genel hükümlere göre kovuşturma veya yasal işlem yapılabilmesi için, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı aracılığıyla ilgili mercie bildirimde bulunur.

(7) Komisyon incelemelerini alt komisyonlar kurmak suretiyle de yapabilir.

(8) Komisyon çalışmaları ile ilgili olarak, yurt içi ve yurt dışı görevlendirmelere ait giderler, Komisyon kararı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının onayı ile 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre Türkiye Büyük Millet Meclisi bütçesinden karşılanır. Kamu görevlisi olmayıp kurullarda çalışmalarda bulunanlara aylık (100.000) gösterge rakamı ile memur aylık katsayısı çarpımı

suretiyle belirlenecek tutarı geçmeyecek şekilde TBMM Başkanlık Divanınca belirlenecek miktarda ödeme yapılır. Bu tutarları geçmemek üzere toplantı başına huzur hakkı olarak da ödeme yapmaya Başkanlık Divanı yetkilidir.

Uygulanacak İçtüzük

MADDE 6- (1) Hakikat ve Adalet Komisyonunun çalışmalarında, bu Kanunda düzenleme olmayan hallerde Türkiye Büyük Millet Meclisi İ t z    hükümleri uygulanır.

Yürürlük

MADDE 7- (1) Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 8- (1) Bu Kanun hükümlerini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı ve Bakanlar Kurulu yürütür.